

prof. Mikael Hildén ja erikoistutkija Johanna Niemistö

4.10.2021

SYKE/2021/2365

Eduskunnan hallintovaliokunta perjantai 8.10.2021 klo 11.15

Julkinen

Viite: HE 124/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahankeräyslain 1 §:n muuttamisesta

Asia: Asiantuntijalausunto

Rahankeräyslaki ja päästökompensoinnit

Kasvihuonekaasupäästöjen kompensointi on laaja käsite. Sillä voidaan yleisesti tarkoittaa toimintaa, jolla kasvihuonekaasupäästöjä aiheuttava taho vähentää aiheuttamiensa päästöjen määrää osittain tai kokonaan jossakin muualla kuin omassa toiminnassaan. Hallituksen esitys rahankeräyslain muuttamiseksi koskee ensisijaisesti yksityishenkilöiden kompensointitoimia, mutta liittyy myös laajemmin kompensatiotoiminnan kehittämiseen.

Pariisin ilmastokeskustelun artikla 6 lähtee siitä, että tulisi kannustaa vapaaehtoisia päästökompensointia. Vapaaehtoiset toimet tuovat ilmastomuutoksen hillintään yksityistä rahoitusta, jota tarvitaan yhä tiukkenevien ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Kansainväliset neuvottelut Pariisin sopimuksen artiklasta 6 ovat edenneet, ja on mahdollista, että artiklan toimeenpanosta saavutetaan yhteisymmärrys Glasgow'n ilmastokokouksessa tänä vuonna. Tämä loisi nykyistä selkeämmän perustan kaikille kansainvälisille kompensatiotoimille, mikä todennäköisesti nopeuttaisi markkinoiden laajentumista kansallisesti ja kansainvälisesti.

Suomessa vapaaehtoinen päästökompensointi on vielä melko vähäistä, mutta on perusteltua varmistaa, että suomalaisilla tahoilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua kehittyvään toimintaan ja kehittää hiilineutraaliustavoitetta tukevia palveluita myös liiketoimintatarkoituksessa. Kuten lakiesityksen perusteluissa todetaan, vain Suomessa on käyty keskustelua toiminnan vastikkeellisuudesta tai vastikkeettomuudesta. Esityksen tavoite selkeyttää lainsäädäntöä on kannatettava.

Valittua ratkaisua, jonka mukaan vapaaehtoiset päästökompensaatiot rajataan rahankeräyslain ulkopuolelle, on perusteltu seikkaperäisesti ja monipuolisesti. Lakimuutos poistaa yhden esteen toiminnan kehittämiseksi ja on siksi kannatettava. Pelkkä rahankeräyslain muutos ei kuitenkaan vielä luo selkeää oikeudellista perustaa kompensatiotoiminnalle. Hallituksen esityksen perusteluissa on tuotu esiin kysymyksiä ja huolia, joihin tulee kiinnittää huomiota lainsäädäntöä kehitettäessä. Lainsäädännön tulisi varmistaa, että ne suomalaiset tahot, jotka tarjoavat kompensatiopalveluita, noudattavat kansainvälisiä käytäntöjä ja sitoutuvat Pariisin sopimuksen artiklaan 6 kirjattuihin periaatteisiin muun muassa toiminnan lisäisyydestä, läpinäkyvyydestä ja kaksoislaskennan välttämisestä.

VNTEAS -hankkeessa UUSILMA kompensointeja tarkasteltiin lainsäädännön kehittämisen näkökulmasta (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162673/VNTEAS_2021_5.pdf). Tarkastelun perusteella todettiin, että kompensatiota koskevan sääntelyn tulisi sisältää säännöksiä esimerkiksi

seuraavista kysymyksistä: kompensaation määritelmä, sen asema toimenpiteenä, laskennan ja vaikuttavuuden puitteet, todentaminen, rekisteröinti ja raportointi. Yleisesti määritelmä kattaisi myös luonnollisten tai teknisten nielujen lisäämistä.

Päästökompensaation laskennan ja vaikuttavuuden (mm. aikajänne ja välittömyys tai välillisuus) sääntely voisi edellyttää tarkempaa, asetustasoista tai lain liitteeseen sisältyvää sääntelyä. Sääntelyn tulisi sisältää myös vaatimus pysyvyydestä ja lisäisyydestä, jolla pyritään varmistamaan se, että toimenpide ei olisi toteutunut muutoin tai että siihen ei olisi ollut velvollisuutta. Todentaminen, rekisteröinti ja raportointi edellyttäisivät niiden hyväksymistä koskevaa sääntelyä ja tätä toimeenpanevaa organisaatiota (?) mm. kaksoislaskennan välttämiseksi.

Ympäristöministeriön rahoittamassa Päästökompensaatiot ilmastonmuutoksen hillinnän keinona Suomessa – nyt ja tulevaisuudessa (KOMP) -hankkeessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-233-4> tarkasteltiin vapaaehtoisen päästökompensaation nykytilannetta Suomessa sekä päästökompensaatiomarkkinoiden kehittämistarpeita. Toiminnan hyväksyttävyys ja luotettavuus ovat avainasemassa markkinoiden kehittymisen kannalta. Alan markkinalähtöinen kehittäminen on olennaista, mutta hankkeessa tehty kysely osoitti myös alan toivovan valtion mukanaoloa kotimaisen järjestelmän toimintaedellytysten luomisessa ja vahvistamisessa. Kansallisen järjestelmän kehittämisessä tulee ristiriitojen ja päällekkäisyyksien välttämiseksi ottaa huomioon myös markkinoiden kansainvälinen kehitys ja mahdolliset muutokset EU-sääntelyssä.

Kompensaatiotoiminnalle tarvitaan yhtenäinen käsitteistö sekä vähimmäiskriteerit toimintaympäristön linjaamiseksi ja kuluttajansuojan toteutumisen varmistamiseksi kuluttajiin kohdistuvan markkinoinnin osalta. Kuluttajilla/asiakkailla tulee olla saatavilla riittävästi helppolukuista, ymmärrettävää ja totuudenmukaista tietoa ostopäätöksen tueksi. Lisäksi olisi tehtävä selväksi, kuinka kotimaiset päästökompensaatiot ja erityisesti maankäyttösektorilla tuotetut päästövähennysyksiköt huomioidaan Suomen valtion ilmastotavoitteiden saavuttamisessa ja kuinka kuntien kompensaatiotoiminta suhteutuu valtion hiilineutraaliustavoitteen toteuttamiseen.

Liitteet -

Jakelu Eduskunnan hallintovaliokunta